

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők

Megjelenik minden csütörtökön.

Az előfizetés díjai:

Égész évre	— — — — —	8 Kor
Félévre	— — — — —	4
Negyedévre	— — — — —	2

— Hirdetések díjazás szerint. —

Békesség.

„Dicsőség menyben az Istennek,
békesség földön a jóakarátú embereknek.“

Angyaljakkal zengtek először a dicsőítő éneket. A betlehemi éjszaka méla csendjébe és a koldus elhagyatott, rideg istálló szegénységébe úgy szól bele ez a hang, mint az angyalok dicső zenéje a természetlen föld vigasztalásába. És egyszerre oszolni kezdett a sötétség e hangra, a békesség édes gondolatának fuvalma árasztotta el a földet. A betlehemi istállóba költözött az Isten, hogy békességet hozzon az emberiségnek.

Ünnepi harangszó, angyali „Gloria“ hatja át lelkünket, a szív húrja megrezdül, a kéz összekulcsolódik, ima száll az ég felé . . . „Dicsőség menyben Istennek, békesség földön a jóakarátú embereknek . . .“

A karácsonyi éjszaka millió csillagai felfogják az angyali „Gloriát“, az ég trónusához viszik, mialatt az égi karok rázendítik az „Ament!“ Ugy legyen!!

„Amen“ . . . „úgy legyen . . .“ visszahangozzák az ég felől.

A békesség ünnepe tehát a szép karácsony!

Bár úgy volna! . . . Bár szívünkbe költőznék az érzés, mely egykor Betlehem lakóit boldogította.

Az angyalok kara békességet hirdet, a démon . . . harcot . . . a menyéi karok „Amennel“ felelnek, . . . a démonok „nemmel.“

Igen, mert a jóakarát kiköltözött sokak szívéből, helyére jégkérget fagyasztott, melyet önzőségénél fogva nem képes felolvasztani az áldó meleg, melyet szeretetnek neveznek.

Szeretlenség és önzés uralkodik a szívekben, kik szájjal hirdetik a békességet, tetteikben azonban lábbal tiporják . . .

Vagy mire vall az a namunka, melyet saját embertársával szemben folytat a jég-hideg emberei szív?

Békességre?

Mit akar elérni a dölyf és büszkeség?

Békességet?

Az önzés, irigység, ujjhuzás, rágalom, megszólás, árulkodás mire céloz?

Békességre?

Anonim levelek, kutatások, sötétben való bujkálás, hová vezet?

Békességre?

Nem törődömség, protekció, a baj felismerésének nem akarása, mit akar elérni?

Békességet?

Hizelgés és stréberség, támadás és dicséret egy alakban, hol fog ez összepontosulni?

Békességben?

Más romjain saját boldogságát és jövőjét felépíteni, vagy csak törekedni, mi ez?

Békesség?

Feleljenek . . . oh feleljenek erre azok, kiknek szívéből elköltözött a jóakarát, kik lábbal tiporják az angyali Gloriát, mely békességet hirdetett a jóakarátú embereknek. Feleljenek . . . oh feleljenek erre, kiknek magán céljai előbbre valók, mint a társadalom és család békessége . . .

Feleljenek erre!!

Bűn a gyilkosság. A törvény büntetéssel sújtja, de bűn a békesség meggyilkolása ott, hol a békesség fuvalma lengett.

A békesség és szeretet ünnepe tehát látszólag az „önzés és szeretetlenség“ ünnepévé fajult?

Oh nem!

Vannak még jóakarátú szívek, kik

TÁRCA.

Pistuka öröme és bűje.

Kicsiny gyermekese, nagyok okulására.

Pistuka, teljes és úri nevén ifjabb gróf szárhegyi Szárhegyi István a gyermekszobában játszott, még pedig vasútasdit igazi vasúttal. Amióta Budapesten az első füstölő, fűtőlő és tova robogó vasutat meglátta, egy ilyen vasút képezte vágyainak netovábbját. Atyja, a szigorú felfogású miniszteri tanácsos hallani sem akart Pistukának, egyetlen gyermekének ebbeli kívánságáról; Pistuka éppen csak egyszer hozakodott elé azzal: de akkor is olyan leckét hallott a tájától, hogy szepelve simulat édes anyjának kelére s a vasútról többé még csak beszélni sem merészkedett. Édes anyja azonban addig kért és könyörgött, míg Pistuka nyolc éves és harmadik elemista korában szorgalmának és vilkelkedésének jutalmául karácsonykor csakugyan egy vasutat kapott. Nem a tatája adta; ő az ilyen gyerekjátékszereknek elvből ellensége; hanem a kis Jézuska hozta.

Node csak hogy megvolt! Pistuka ettől a szent pillanattól kezdve összes szabad idejét a vasútnak szentelte. Igaz ugyan, hogy ez a szabad idő nagyon kurtára volt szabva. Pistukának mindennap pont hatkor kellett kelni, aztán tanulni s reggel 8-tól—12-ig az iskolában ülni. Akkor haza került s egy kis villásreggeli után a Svájból importált kisasszony vette gondjai és kezelése alá. 1 órától 3-ig német és francia nyelvvél kilődött szegény Pistuka. Három óra körül volt az ebéd. 4 óra körül a zongora mellett ült s 5-ig onnan meg sem moccant. 5 óra körül egyet szusszanhatott az agyonfárasztott gyerek; de már hatkor újból leült s nyolc óráig az iskolai feladatok tanulásával és elkészítésével foglalkozott. Mellette kuksolt a pápaszemes madmázzel, aki még a Pistuka tatájánál is komolyabb és szigorúbb volt s igazi Cerberusként figyelt Pistuka minden mozdulatára. 8 óra körül egy pohár kávé s egy kis tészta meg egy alma vagy egy gerezd szőlő képezte a vacsorát. Pont 9 óra körül az ágyba. Ez volt a napi-rend, amely alól kivétel nagyon ritkán — évenként kétszer-háromszor ha fordult elő.

A Pistuka élénk természetének ez a nevelési rendszer egy cseppet sem izlett. Nem sze-

rette azt a borús és fagyos komolyságot, mely őt állandóan és minden oldalról környezte. Ott-hon valóságos didergést és fázást; egyetlenegy napsugár sem áradt reá sehonnán. Ha Pistuka az ebédnél vagy akár dolgozó asztalánál nevetett, vagy csak elmosolyogta magát, a kisasszony azonnal rámondul. „De Pistuka, asz nem illik egy úri gyermekhez; egy úri gyerek kell komoly és helyes lenni.“ Pistuka annyit hallotta s annyira megunta a vén kisasszony ezen epés megjegyzéseit, hogy úri módját ziviesen felcserélte volna akármelyik szegényebb osztálytársának sorsával. Azokat nem győtrik kisasszonyok, azok tetszésük szerint játszanak.

Pistuka — őt és hat óra közt lévén az idő — vasúttal játszott. Teljesen meg volt elégedve azzal. A gőzmozdony egészen új szerkezettel volt ellátva; kulcsal kellett az alján felhúzni. Szóval, pompás volt; igaz ugyan, hogy néha ki-kizökkent a vágányokból, felfordult s olyan furcsa látványt nyújtott aztán az a hátán fekvő lokomotív gyorsan forgó és kerregő kerekeivel, mintha a vasúti szerencsétlenség miatt tiltakoznék, avagy éppen eszeveszetten lármáznék. Pistuka szájalommal nézte a zsörtölődő mozdonyt; de elvégre is azzal vigasz-

epedve sovárognak a „békesség“ boldogító érzete után, kikben volt, van és lesz békesség, mert valódi eukarisztikus szív dobog keblükben, mert lelki tisztaság honol szívükben.

Oh bár általános lenne e tisztaság, melynek hivatása „menyei békével“ magához szorítani embertársát, fölkiáltván: „a béke visszatért szívünkbe.“

Adja Isten, hogy úgy legyen. Akkor a békesség ünnepén a fájdalom hurjai elnémulnak, a kérés szívek meglágyulnak, az angyali ajkakkal együttesen zengik: „Dicsőség mennyben az Istennek, békesség földön a jóakarátú embereknek.

Meisel.

1907.

Egy-két nap s a hátunk megett van. Beszélhetünk róla nyugodtan. Leszapulhatjuk — bosszút már nem igen állhat. Dicsérhetjük — jutalmat nem igen adhat. Fuit. Elmerült ez az esztendő is a többi sok ezer után.

Úgy külsőségekben és általánosságban elég esendes és nyugodt volt, közvetlen két-három elődjéhez viszonyítva. Legalább puskapor füstje nem töltötte el a levegőt, éktelenül megcsontított haldoklók nem hörögtek az irtóztató, mezelen igazságot, (mint nem is olyan régen az orosz-japán háborúban.) Hazugság a század jelszava — a humanizmus. Világbekéről beszélnek az államfők, szónokolnak és szónokoltatnak ennek érdekében, mialatt mindenik hadseregének tökéletesítésére törekszik a népek utolsó szíriának felhasználásával is.

Hazugság az egységes humanizmusa, mert nem szeretetből fakad, hanem hiszágból. Szó sincs róla, nagy összegeket raknak le a jótékonyk oltárára. Am kinek jut eszébe kutatni,

talta magát, hogy ilyes baleset a nagy, az igazi vasútnak is elő szokott — sajnos, nem épen vajmi ritkán — fordulni.

Expressz vonatot állított össze Pistuka. A mozdonyhoz két nagy személyszállító s egy kisebb postakocsit csatolt. Az asztalon fel is rajzolta az útirányt: Budapest, Bécs, Linz, München, Páris, London. A váltóór a helyen állott már, a vonat indulásra készen, tehát — mehet. Pistuka, mint tapasztalt és lelkiismeretes mozdonyvezető egy nagyot füttyentett. Indul a vonat.

„De Pistuka!“ szólalt meg a divánon ülő és regényolvasással foglalkozó kisasszony; „ne füttyöljön, asz nem illik.“

„Igen, de muszáj“, válaszolt Pistuka. „A nagy vasút is füttyöl. S ha nem füttyölök, hát valahol vonatösszeütközés lesz.“

„Ostobaságot maga beszél;“ dörmögött a kisasszony s újból belemélyedt regényébe.

A vonat pedig tovább dübörgött. Bécsot, majd Linzet elhagyva épen Münchennek kanyarodott. Ha Bécsnek nem is füttyölt Pistuka, akár a kisasszony előbbi korholó szavai hatása alatt, akár pedig politikai szempontoktól vezettetve, hiszen Bécsnek csak rossz híre hallotta, de már Münchenbe csak illendően kell a vonatnak beérkeznie. München, kiállott Pistuka s egy hosszú, éles fütty jelezte a szerencsés megérkezést.

„Mon Dieu! Isten!“ idegeskedett a kisasszony; „Pistuka, maga teszen engem egészen

hogy X. vagy Y. adományán hány egyesnek és hány családnak könnye tapad.

A sirás és jajgatás benn marad a szűk falak között, a napnak minden órájában lejátszódik egy-egy rémes tragédia éppen a földről elköltözött igazi szeretet miatt. Ugyan ki venne tudomást minderről? De mikor a könnytől ázott bankókból és aranyokból jut valami a humanizmus céljaira is, akkor a lapok hasábjai szuperlatívusokban ünneplik a nagylelkűeket s a nagy dob után jönnek a címek, a kitüntetések, az ordók.

Hangzatos lesz a névjegy, kivirágzik a gomblyuk. Az állhumanizmus pedig grasszál tovább könytegek nyomán, hogy könyvespeket szántson fel. Ez a szomorú igazság, melyet a csillag hazugságtól nem igen tudunk felismerni és kihámozni.

Mindezt persze nem lehet csupán az elmúlt 1907. év kontójára írni. De mert mint mondók elég csendes volt külsőségekben s mert az évek sorozatában eddig ő a legutolsó — hát ő tege be az ajtót.

Elődeinek a bűneit is őt szidjuk. Külömben is rászolgált neheztelesünkre. Olyan kemény telet zúdított a nyakunkra, hogy már kezdtük linni azt a teóriát, hogy kihül a nap, s így jön el a világ vége.

Nemcsak kemény volt a tele, de hosszú is. Máskor május elején mosolygó gyöngyvirágrét mentünk ki társaságban a zöldelő erdőbe, az idén téli kabátban szaguloztunk a fapiacon és faraktárakban száraz tűzifa után.

Igy történt, hogy ez az esztendő ismertette meg bennünket egy új fogalommal. A fa-és szénuzorsóval. Szénbányatulajdonosok, nagy erdőbirtokosok, nagy-és kiskereskedők elegáns városi bundájukon a szörmebélést és a gallért meg melegebbé akarták tenni a szegény embereknek még megmaradt zsiradékával. Így diktálja ezt a humanizmus!

Évtizedeken keresztül állandó, tisztességes hasznót húznak, vagyont gyűtenek és halmoznak össze épen a mindennapi keresetükre szo-

nervöz. Maga egy rossz gyermek. Ne füttyöljön!

A Pistuka vonata Párisba futott be, minden fütty nélkül. Onnan tovább száguldott egyenesen Londonnak. London, amint azt Pistuka már tudta, a világ legnagyobb városa s az ő expressz vonatjának végző állomása.

„London, kiszállani“, hangzott a Pistuka szájából s rögtön rá egy sivitó fütty.

A kisasszony felugrott a divánról. „Az egész vasút cakumpakk be a lábába. Rossz gyermek!“ és tele szájjal kezdett Pistukára támadni. Bejött a nagy lármára a papa meg a mama is.

„Ez a Pistuka“, szólalt meg a tata hivatalos hanghordozással, „egészen a játékra adja magát. S ez a mennyire haszontalan, ép anynyira ártalmas. Így sohasem lesz belőle komoly férfi. Azonnal berakod az egész ostoba játékot a lábába. Egy kettő!“

Pistuka engedelmes gyermek volt. Berakta a mozdonyt, a kocsiakat, a vágányokat s a személyzetet a lábába.

„Inkább a könyvvel törődjél,“ folytatta a miniszteri tanácsos úr. „Ott van a szép képes könyved. Elsőrangú művészek reprodukciói vannak benne. Aesthetikai izlésed fejlődik és nemcsak; már pedig erre van manapság műveltek tartatni kívánó embernek szüksége; nem pedig arra az észbutító játékra.“

„De hát miért nem játszhatik?“ kérde a mama.

A papa az órájára nézett. „Több mint egy

rultak pénzéből — s mikor egyszer nehéz viszonyok állanak be, ugyancsak ezeknek szükséghelyzetét használják ki fokozott mértékben. Igy van! A tőke olyan, mint a tenger. Folyamok, folyók, patakok, csermelyek beleszakadnak, de ezek mián soha ki nem csap partjain (ami különben nem baj, mert ha kicsapna, akkor sem termékenyítene, hanem pusztítana.) Ha pedig bele nem szakadnak, el nem apad.

A vizeknek azonban bele kell szakadniuk. Zuhattal szakadnak a tengerbe, de csak cseppenkint, hosszú időközön át kapnak vissza valamit.

Ilyen a viszony az uzorával és a kényserhelyzetek kihasználásával dolgozó tőke és a testi és szellemi erejével dolgozó és izzadó osztályok helyzete között.

Ezért volt oly szomorú és nyomothagyó a letűnt esztendő a „kiesi emberek“ életében. Különösen pedig a szellemi munkások, a hivatalnokok osztályában. Ezek ugyanis a változó viszonyokhoz mérten nem emelhetők, nem takaríthatók munkabéruket, mint a kéz- és földművesek stb. s nem emelhetők szellemi tőkéjük kamatlatát, mint a tőkepezészek a maguk vagyonaét.

Hát a fizetésjavítások?!

Ez az a bizonyos balzsam, amely minden sebet gyógyít. De elfelejtik, hogy még a legvakmerőbb titkosszergyártó sem ajánlja 25—30 éves, tátoagó seb gyógyítására univerzális balzsamát. Azok a fizetésjavítások pedig ilyen nyitott sebekre jöttek. Nem lehet már ezzel a sebet tömni, mert a balzsam javarészt a megdrágult cikkekre kell fordítani.

A latájner osztály tehát a mult évben nagy mértékben beállott általános drágaságot legjobban érzi, mert ő szellemi tőkéjének kamatlatát nem emelheti, a börzén vele nem spekulálhat, végzett munkája bérét nem határozhatja meg. A pék felemeli a zsemle és kifli árát s amellett a súlyt kisebbre szabja, a mészáros állandóan emelkedő ár mellett rosszabb minőséget és állandóan hiányos súlyt szolgál, a cipész, a

félőrája, hogy Pistuka játszik. Az már több, mint elég. Maholnap a gyerek már kilenc éves. Jövő évtől kezdve pláne minden játékkal fel kell hagynia, különben sohasem válhatik kötelességtudó és teljesítő férfivá.“

„Ugyan, ugyan,“ mondá a mama; „hiszen még kis gyerek.“

„Kis gyerek?!“ heveskedett a papa. „És tegyük föl, hogy az, pedig már nem az, hát mindig kis gyerek maradjon?! A játék haszontalanság; nem egyéb, mint időlopás. Ül Pistuka az asztalhoz s fogj neki a komoly munkának!“

Pistuka leült; elővette a képes könyvét s lapozgatott benne. A képeskönyv címtábláján Hermész, a szárnyas görög isten vala ábrázolva. De Pistukának most ő sem volt inyére. Immelámmal nézgette a képeket; de minden gondolata a lábába zárt vasúttal foglalkozott. Miért nem szabad neki játszani? Hát tulajdonképpen miért is hozta a kis Jézuska a vasutat. Aztán miért haragszik az a kiállhatatlan kisasszony a fütty miatt? Hiszen a nagy vasút még hosszabb, élesebb és csaknem minden pillanatban füttyöl. Ilyes gondolatok kóvályogtak a Pistuka okos fejcsékéjében, míg a szűkös vacsora után — nehogy gyomrát túlterhelje s ennek következtében nehéz álomlátások háborgassák, — esti imádságát elmondva, ágyba került s elaludt.

Pistuka éjfél körül fölébredt. A szoba közepén halvány fényvel derengett egy kicsiny vil-

szabó, a borbély következetesen emeli árait, még a bölcse és koporsó is drágul.

Ezzel szemben a bíró ítélethozásait nem mérheti suly-, sem hosszúságmérték szerint, még azt sem teheti, hogy az általános áremelkedésre való hivatkozással a gazembereket több évi börtönnel sújtsa, mert köti a paragrafus. A tanításiügyi emberei nem szabhatnak külön árakat a tanulók minősége szerint. Ez jó tehetség — olcsóbbért tanítom. Ez nehéz fejű — drágább az ára, mert több agyvelőt és tüdőt fordítok rája. Ez fajnók — nehéz a csiszolása, amelyhez egész fizikum és lelki árzenál kell, tessék a szerint honorálni. Úgy-e ez nem megy? Pedig hát itt is be kellene tartani az általános szempontokat.

Hát az orvos? Fokozatosan taksálja a betegségeket? Tífusz, tüdőgyulladás, difteritisz, skarlát, himlő, gyomorgöres, oldalnyílalás, főfájás, képzeldés? Úgy-e nem? Pedig az általános irányzat szerint helyes és méltányos volna. Hát a vasutas, postás pénzügyi- és igazgatási tisztviselő a forgalom és munka árnyában (mert torlódás és emelkedés folyton van, de szünet nincs.) szezononként követeljen munkadíjmeleést?

Igen! igen! De a latájnerek, ha betegek, akkor is huzzák a fizetést. Aztán nyugdíjat is kapnak. A vállalkozó, a kereskedő, az iparos nincs ebben a helyzetben.

Igaz! igaz! De egy szolid, szakmájában jártas és munkás vállalkozó, kereskedő és iparos stb. nap-nap után tehet valamit földre minden eshetőségre. A tenyék bizonyítja. Iparosok, kereskedők vagyont szerzehetnek.

Tisztviselő, bármilyen szigorúan és józanul élt — fizetéséből még vagyont nem szerzett. És ez természetes. A tisztviselők és latájnerek nyakába annyi társadalmi kötelezettség szakad, hogy csak győzze a zsebe. Lássuk!

Kár volna minden nyomorúságot ennek kapesán látni, mert erre is azt mondhatnók, hogy — hivalkodás. De tessék tárgyilagosan szemlélődni . . . Szobor kell nagyjainknak, sza-

natórium a tüdőbetegeknek, intézet a vakoknak és süketnémáknak, menedékház a lelenceknek, árvának; ingyen tej és meleg leves a földöntfutóknak; tüzelőanyag a fázóknak; téli ruha a rongyosoknak; cucli a csecsemőknek. Ezek mind olyan humánus és társadalmi kötelezettségek, amelyek a homlokterben különösen a latájnereket, a tisztviselőket érintik.

Bámulatos az a szímat, amellyel ennek az osztálynak névsorát és lakóhelyét kikutatják. De ez még nem minden.

Ugyanattól az osztálytól megkövetelik a hazai iparnak különleges pártolását is. Helyesen van! Pártoljuk is, de fájdalom oktanul és céltalanul. A magyar iparos a leghátatlanabb objektum a világon. (Nem bánom, ha dikicsét ütnek a fejemhez, ha varrótűt szúrnak a talpomba, ha végigyalulják a hátamat — de az igazat ime megmondom.) Megbízhatatlan a legnagyobb mértékben és mégis árogáns a mértéken túl. A latájner népség, amely ügyis minden kerestet az iparosnak és kereskedőnek adja, fut, szalad, agítál, a magyar ipar és kereskedelem felkarolása érdekében, — a t. iparosok pedig a fülük bojtját sem mozgatják, hanem mosolyognak a markukba és várják és megkövetelik a jóakaratot és támogatást. Ez nem igazság!

Az igazság ott van, hogy a latájner osztály hazafias felbuzdulása mellett az iparos és kereskedő osztály is tartsa morális köteletségének a szolid és pontos kiszolgálást, s azonkívül az iparpártoló mozgalmakban való tevékeny részvételt. A hazafiságnak nemcsak követelmie kell, hanem áldoznia is, de mindenekfelett köteleességeket teljesítenie! Osszuk meg testvériesen ezeket a köteleességeket — hatha megértjük egymást, hatha gyarapítjuk egymást, s így az édes hazát.

Aunál is inkább szem előtt kellene tartania ezt a minimális követelést az iparos és kereskedő osztálynak, mert a latájnerek a felsoroltakon kívül még más téren is nagy mértékben az első sorba vannak állítva.

Ott van a tudomány, az irodalom, a sajtó! Kopott szállóige lett, hogy valamely nép kulturális fokát az elfogyasztott szappannal lehet mérni. Élelmes szappangyárosok találhatták azt fel. Mert a dolog úgy áll, hogy sok szappan csak a moeskosnak kell; aki rendesen tisztázkodott, annak elég a patak vize is.

Am a tudomány, az irodalom, a sajtó, a művészet pártolása és felvirágoztatása — amik mégis csak inkább mérik a kulturát, mint a szappanfogyasztás — megint csak elsősorban a latájnerek és hivatalnokok nyakába és zsebébe szakad.

Summa summárum oda lyukad ki a dolog, hogy tárgyilagos megfontolás után nem a munkásoknak, iparosoknak stb. volna okuk állandó elégedetlenségre és sztrájkra, hanem a száz és száz oldalról igénybe vett szellemi osztálynak.

Azonban már békét hagyok ezeknek a dolgozóknak.

Most veszem észre magamat, hogy az elmúlt év krónikája helyett, amelyet voltaképpen megírni szándékoztam, szociális panasz-könyvet írtam. Tessék elhinni, nem egészen én vagyok a hibás. A levegőben úszik ez a téma. Úgy kikiváncsolt az emberből, mint az egyszerű és mindennapi szomszédasszonyból a szó, aki a dagasztótekenyőből is kiveszi a tészta ökleit, hogy átfuthasson a szomszédba és elmondja, ami munkaközben észbe jutott.

Igy történik, hogy a tulajdonképpeni krónikából keveset mondok. Miért is? Átéltük mindnyájan.

A nagyvilággal nem törődöm. Elég bajunkdolgnak, gondolkozni valónk van itthon is. Hát ide benn mintha valami új szellő kezdett volna lengedezni.

Tisztított, de mégse mondjuk viharok, mert nagyon kiméletes volt. Értjük az új érának új kormányát és politikai irányát. Csendes, alapvető munkához fogott. Kézzeffoghatólag és úgy mutatósan még sokat nem tud pózúra állítani. De ez természetes — azok előtt, akik tárgyilagosan tudnak gondolkodni.

lanyos körte; de a szegletekből olyan sötétség leskelődött, hogy csakugyan félelemmel töltötte el még a bátor embert is. A kisasszony aludt; finom gyöngédséggel horkolt, amint azt egy svájcezi madmazeltől joggal meg is lehet követelni. Az ebédől ajtaja nyitva volt; a telehold a le nem függönyözött ablakon át pazarul szórta be ezüstös világot s Pistuka jól láthatta az asztalon a vasutas ládáját. Kingrott az ágyból. Mindenki alszik, papa, mama s az az epés kisasszony; most hát játszhatik, amíg épen kedve tartja. Persze fityólni nem fog; ha pedig vonatösszeütközés lesz . . . Itt Pistuka kissé meghökölt. Node nagyon fog ügyelni, hogy semmi baj se forduljon elő.

Lábujjhegyen belopódzott az ebédlőbe. Hangosan dobogott kis szíve; hiszen ez a legelső eset életében, hogy tiltott dolgot készül elkövetni. Félt is, hogy a kisasszony fölébred s akkor, Uram bocsá! Pistukának a félelem verejtéket sajtolt ki forró homlokára. Node már mind egy. Óvatosan kinyitotta a ládát s felállította a mozdonyt, a kocsiakat, az állomás épülettel, a vágányokat s a váltóórt az asztalra. Mehet, kiáltott Pistuka, de menten az asztal alá bújt. Ugy rémlett előtte, mintha a kisasszony csoszogó lépteit hallotta volna. Nehány percnyi kínos csend után újból neki bátorodott s lassú egyhangú kottagással indította vasútját épen Konstantinápoly felé.

„Ne félj Pistuka, azonnal segíték én neked,” szólalt meg egy csengő hang mögötte. S ebben

a pillanatban tündéri világosság áradt szét a szobában. Pistuka megfordult s hát Hermész, a szárnyas görög isten állott előtte. Vasutas sapka volt a fején s egy piros, fehér és zöld üvegű égő lámpát lóhált a kezében. Pistuka csak nézett, nézett . . . „Jer, utazzunk együtt,” szólott Hermész Pistukához. „Felek; hatha a kisasszony felébred,” válaszolá Pistuka fogvacogva. „Ne félj; a kisasszony úgy alszik, mint a bunda. No jer csak, állj ide szépen mellem. Úgy!” Hermész belefélt a trombitájába. „Istenem, a kisasszony felébred!” jajgatott Pistuka. De már megindult a vonat. Hatalmas füstfelhő lepte el a szobát s fűlsiketítő dübörgéssel vágatott tova a keleti expressz. Pistuka a mozdony gépezete mellett állott s előtte Hermész, kit már vasutas bácsinak szólított.

No hanem gyönyörű utazás volt ez! Mentek, mentek . . . nem állottak meg sehol. Majd arany búzakalászokkal ékes rónaságok, majd meg rengeteg őserdőkön át vitte szédültes gyorsasággal a vonat. De felséges látványok tárultak Pistuka szeméi elé! Nini, amott a nyája mellől egy pásztorfiú integet kalapjával Pistuka felé. Pistuka kezevel viszonozta az üdvözlést s rohogott tovább. Nagy városok magas tornyú templomokkal, fényes palotákkal maradtak mögöttük. Egyszerre csak egy végtelennék tetsző víz zárta el az útjokat. Hajók, csónokok keríngettek a vizen; sokkal több és nagyobb, minőket Pistuka a Dunán látott. Fekete, rézszínű emberek sürögtek, forogtak ide-oda . . . Iste-

nem! de szép mindez! A tengert is elhagyta. Egy remek, örökzöldnek tetsző térségben állott meg végre a vonat. Kékszinű tó hullamai csobogtak lágyan a közepén. Fecskék röpködtek a víz felszínén s a parton fellabon állva egy gölya épen valami komoly problémán törte a fejét.

„Nini, gölya, fecskék!” ujjongott Pistuka. „Hát nincs már tel?”

„Pistuka, csakugyan Pistuka!” csieseregtek a fecskék. „Hát hogy jöttél hozzánk? Mit csinál a tata meg a mama? Él még az a kiállhatatlan madmazel?”

S a gölya is odajött. „No igazán szép, hogy meglátogattál minket, Pistuka. Isten veled!”

S a vonat újból megindult. Mentek, mentek . . . bejárták, körülutazták az egész földet. Tülvilági boldogságban úszott Pistuka s ebben az egy utazásban többet látott, többet tanult, mint életének összes földrajzi óráin.

Egyszerre csak nevének szólítják. „Pistuka, Pistuka, álljon meg; hová megy? Megmondok tatának” — s hát a pápaszemes kisasszony fut lelekszakaadván a vonat után. „Pistuka! Halt, halt! Megálljon!” Pistukán kivert a jéghideg verejték, egy nagyot sikoltott . . . felébredt.

Papája s a kisasszony állottak az ágyánál, melyen szerzetstét heverték a vasútnak felszerelési.

„Mi bajod van?” kérdé szigorú hangon a papa.

„Beúztam vasuton az egész világot.”

Az új éra kormányának és politikai intézésének sok piszkot, sok régi bünt és sok ronsot kellett utjaból eltakarítania, hogy valamit felmutathasson.

Persze a századok előtt felfakadt s az utolsó évtizedeken át akuttá tett sebeket egyszerre begyógyítani lehetetlenség volt. Ebből aztán a régi felcserek az új doktorok tudatlanságát konstatálják napi receptlapjaikon (a haladó újságokban). Ám ezt a sok csipkedést, moeskolódást és gyanúsitást is ellehet szenvedni a hazáért.

Csak úgy futtában mutatunk reá, hogy mit végzett rövid idő alatt az új korszak kormánya. Állami és felekezeti tanítóik fizetésrendezése — az új népiskolai törvény (de sokaknak nem tettett!); eszélettörvény; munkásbiztosítás; az államvasutak ügyének rendezése (a horvátoknak még mindig fáj!); a földművelésre, iparra és kereskedelemre vonatkozó törvények; a végrehajtási törvény stb. stb. Fél század mulasztásainak pótlását jelentik.

No! A k i e g y e z é s. Sok hare és szivós kitarás eredménye. Olyan eredmény azonban, amelybe legkönnyebben bele lehet kötni. Bele is kötöttek. Első sorban „a régi bűnösök.” Ezek azt kívánják, hogy az ő évtizedeken felhalmozott szemétdombjukról az „új a k” gyémántot kaparjanak ki azonnal. A „rég bűnösökhöz” aztán csatlakoztak a „minden áron” érvényesülni akaró zoltánok, majd a minden téren letört köpenyforgatók és orákulumok s végre a megbódult és megraszlagozott ideális fiatolók, akiknek különben megbotránkozni sem lehet. Ez utóbbiak legalább tisztességes érzésből, habár belátás hiányából csináltak frontot a második nemzeti kormánynak.

Ez a nemzeti kormány azonban diadalmasan állott ki minden fondorkodást. Kiállotta a belső aknamunkákat és kiállotta a horvát pimaszkodást is. És ki fog állani ezután is minden ostromlást, mert ugyanezen kormány teremtette meg az alkotmánybiztosítókat is. Ez pedig biztos védőbástya,

„Az a buta játék már az eszedet is félre-csavarta,” szólott a papa. „Az egész vasutat azonnal a padlásra kell vinni. Többé meg ne lássam.”

„Egészen elszokna a tanulástól,” replikázott a svájci sibilla.

„Ha folyton csak játszanál, semmiházi, léhűtő lenne belőled. Az élet komoly, nem játékkal kell arra előkészülni, folytatá komolyan a papa.

„Persze, esz úgy van, igaz,” hagyta helybe a pápaszemes kisasszony.

S Pistuka könyvelőbádat szemekkel nézte, hogy a kisasszony minő gúnyos mosollyal és kárörömmel dobkodja a vasút felszerelését a lábába. Pistukának szivét hagogatta s torkát fojtogatta egy elegendig soha nem érzett eles fájdalom. Temetett akkor Pistuka, csakugyan temetett . . .

Mikor végül a váltóórt is becsapta a kisasszony a lábába s hahotázva szállította a ládát örök nyugórhelyére, a padlásra, Pistuka keserves sirásra fakadt, valósággal zokogott.

Sirt és zokogot: gyermekálmai és örömei sirjánál. Szegény Pistuka!

Zlamál Ágost.

mert olyan gyászos és korrupt korszakra gondolni sem merek, amikor minden magyar ember a szivét a zsebebe vagy gyomrába tenné. Addig pedig, amíg egy magyar ember lesz, akinek a szive rendes helyén van s kezét a törvénykönyvön nyugtatja s ha kell kardját oldalára köti — nem feltem Magyarországot.

Ezzel pontot is tesztek. Nem ugyan a magam jószántából, hanem a szerkesztő parancsából. Ő ugyanis krónikát kívánt tőlem s én untató fecsegést cselekedtem. Leintett tehát. Boocsánatot kérek mindenkitől.

(Egyedül én nem adom meg! Szerk.)

H I R E K.

Karácsony.

— Jogositott közleményünk. —

Alföldi rónaság sik tájait járom,
Csillogó hólepel fekszik a határon.
Egy-két veréb csacsog köröttem a réten,
Varjak kárognak fölöttem a légben.

A fűzes lehajló, földig érő ága
Keskeny barázdát szánt a hó bársonyába;
Csöndes kihalt a táj, szélzúgás se hallszik,
Vastag kérge alatt a Tisza is alszik.

Egyszer csak valami tündéri hang rezdül . . .
Harangszó zsong lágvan a légen keresztül.
Közeli falueska ide látszó tornya
Hiveit imára hívja, hívogatja.

Megmozdul a szivem . . . Lelkem belérezdül
Rég nem érzett gyönyör száll rajta keresztül,
Valami édes-bűs, részegítő mámor,
Gazdag emlékezés tűnő ifjúságból . . .

Itt álmodtam merész, nagy jövőt a multban
S ragyogó álmaim mind eltűntek sorban . . .
Büvös harangszóval, fehér tünderszárnyon
Csak te térsz meg újra gyönyörű karácsony!
Balla Miklós.

— Lapunk olvasóinak és munkatársainak boldog és békés karácsonyi ünnepet kívánunk.

— Az Erd. Róm. Kath. Irodalmi-Társulat választmánya f. hó 21-én ülést tartott Pál Antal elnöklete alatt. Jelen voltak: Tamási Áron és Kovács Lajos prelátus kanonokok, Zlamál Ágost, Péter János, dr. választmányi tagok, Kórody Imre pénztáros, Király Gáspár ellenőr, Wagner Sándor alelnök és szerkesztő. Az ülés legfőbb tárgya a pénztáros jelentése és ennek felülvizsgálása volt. A jelentés szerint a pénztár forgalma 1907. szeptember 17-től dec. 21-ig 902'50 K. bevétellel szemben 806'10 K. kiadást tüntet fel. A társulat vagyoni állása a követelésekkel együtt 4821'74 K. A választmány az új pénztárosnak és az ellenőrnek lelkiismeretes munkájukért elismerését nyilvánította. Elhatározta a választmány, hogy a nagyszámu hátrálékosokkal szemben erélyesebb eljáráshoz folyamodik. (Elég szomorú, hogy a tagok legnagyobb része sem szellemi, sem anyagi közlekedtségének nem tesz eleget. Szerk.) Elhatározta továbbá a választmány, hogy a közgyűlést 1908. jan. 26-án d. e. 11 órakor tartja meg. Ezúttal is kérjük a tisztelt tagokat, hogy a közgyűlés programját felolvasással vagy dolgozatok be- küldésével gazdagítani sziveskedjenek.

— Estdő szó. Magyar szivünk egész lelkesedésével tesszük magunkévá a szent karácsony előtt azt a meleg főlhivatást, amelyet a József Kir. Herceg Szanatorium Egyesület küldött hozzánk.

Hölgyeink! Magyar nők! Gondoljanak a szegénysorsú tüdőbetegekre. Sokat megmenthetünk közülök, ha a munkát nem sajnáljuk. Csak egy levelező-lapot írjunk a tüdőbetegekért küzdő József Kir. Herceg Szanatorium Egyesületnek (Budapest, IX. Lónyay-utca 47.) s kérjük az egyesület ridiküljét. Ez a csinos gyűjtőtársoly szammal van ellátva, a belügyminiszter engedélyezte es benne irgalomadóományok gyűjthetők. Az emberszeretetek micsoda nagy diadalma volna, ha a mi városunkból es vidékeről is akadna egy-két jölelők úr hölgy, aki egy levelező-lapot írni nem sajnálja s aztán, ami fontosabb, összeszedné a jószivektől a szegénysorsú tüdőbetegek jóvoltára a szeretetadóományokat. Sokat töprengünk azon, hogy szeretteinknek mit vegyünk karácsonyi ajándékkul? a legnagyobb ajándékban részesíthetjük a tüdőbetegeket, akiknek legdrágább kincsüket, életüket adhatjuk vissza. Hölgyeim! A szeretet ünnepe gondolkodás az egyesület esdő szövegére s gyámolítások igaz szivük szerint.

— Bartók György dr., az erdélyi reformátusok szuperintendense f. hó 20-án agyverőmlésben váratlanul elhunyt. Bartókot, mint szászvárosi papot es generális notáriust hitsorsosainak bizalma csak pár év előtt emelte a szuperintendensi méltóságra, amelyet általános közmegelegedésre töltött be. Tudományosan képzett, igen humánus gondolkozású, erős magyar érzésű férfiú volt. Az erdélyi reformátusok sokat veszítettek az élete delén letört férfiú halálával.

— Karácsonyi ünnep. A gyulafehérvári papnövédek karácsony estején kegyelmes püspökök atyjok es özv. Majláth Györgyné öngyerméltóságának jóvoltából tombolával egybekötött ünnepélyt tartottak a következő műsorral: 1. És most készülünk az ünnepre éjfelkor* című zenedarab. Előadja a zenekar. 2. Megnyitó beszéd. Tartja Naláczy András. 3. Pastorale. Resch L. Györgytől. Énekszóló, közben vegyes karral. Előadja Csapak Lajos. 4. Égi harangszó. Ney Ferencztől. Melodráma; zenéjét szerzeszte Resch L. György. Előadja Márton Arpád. 5. Monológ. Biró Ferencztől. Előadja Gáspár Béla. 6. Jesus Redemptor omnium. Éneklő a férfiak. 7. Fognográf ágens. Pál Mózesztől. Előadja Nagy Arpád. 8. Cavantive. Bellinitől. Előadja a zenekar. Tombola.

— Kiss József jubileumához. Hogy ki ő? Tessék elolvasni a fővárosi napi sajtót. Csak innen lehet megtudni, hogy „noch nie dagewesen.” Ő a „Simon Judit” szerzője. Na most már tetszik tudni, hogy ki ő? Az újságok egy része szerényen azt mondja, hogy Arany János nyomdokain haladt, a másik rész (természetesen ez az igazabb!) azt állítja, hogy Arany Jánost már rég felülmulta. Mi nem hajlunk sem ide, sem oda, hanem citáljuk egyik vidéki laptársunk küsszósefijádájának egyes sorait. „Szerényen visszavonult (t. i. K. J.) a lármás, zajos világ elől az ő szeretett, kedves babérjai közé.” „Egy Kiss Józsefet meg is kell becsülni a magyar nemzetnek, mert nagy, igen nagy poéta ő.” (Óh bujjatok vissza, csontkamráitokba! Aranyok, Tompák es Petőfiek. Ti Ábrányiak, Endrődiek, Szabolcskák, akik a hazzáról es a magyarról is tudtok valamit énekelni — szerényen vonuljatok vissza kedves babérjaitok közé, mert csak ő — Kiss József — a nagy, igen nagy poéta.) Na, de nem azért „nagy, sőt igen nagy poéta ő”, hogy észre ne vegyék. „Barátai, tanítványai mindenképen (sic!) kibogozták (igy!), hogy K. J. immár 40 esztendeje poéta; (Csodálatosan figyelmes barátok!) azóta szolgálja csodás géniuszával a ma-

gyar költészetet és szereztet dícsőséget a magyar nemzetnek." Oh ez még semmi! Ennyivel beérni igazán szerénység volna. Van itt még egyéb is a táskában. Tessek: „Títokban készültek a jubileumára (csak hat hónap óta érték a nagydobot! — mondjuk mi) és a szerény költő nem bujhatott ki (mert belebujt) az ünnepeletés elől. A fényes jubilálást úgy hálálta meg, hogy három retek poémával gazdagította költészetünket. *Tehát megint a nemzetnyert.*“ (Mi huztuk alá!) Tehát értsd meg jól te boldogtalan magyar nemzet, hogy *megint* csak te nyertél. Kiss Józseftől — tudniillik. A hát csak szobrot neki, de addig, amíg él. Azután már hátha nem nyernénk vele! Ó sem, meg a „kibogozó“ barátai sem! Mert cudar és hálátlan ez a világ.

— **Katholikus bál.** Az 1908. évi február hó 1-én rendezendő zártkörű katolikus bál rendezősége már megkezdte működését a IV. Molnár-utca 11 sz. a. levő irodájában. A bál iránt úgy a fővárosi, mint a vidéki úri társaságban igen nagy érdeklődés mutatkozik s előreláthatólag a farsang egyik legjobban sikerült estélye lesz. A védőséget és díszelnökséget eddig a következők fogadták el: Esterházy Miklós herceg, Szögyény-Marich László, Szögyény-Marich Lászlóné, Zselénszky Róbert gróf, gróf Zselénszky Róbertné, gróf Apponyi Albertné, gróf Karátsonyi Jenőné, özv. gróf Szechenyi Imréné, Majláth György gróf, gróf Majláth Györgyné, Majláth József gróf, gróf Majláth Józsefné, Révay Gyula báró, báró Révay Gyuláné, gróf Cziráky Antalné, gróf Almásy Györgyné, Zichy János gróf, Apponyi Géza gróf, gróf Apponyi Gézáné, Groschmid Beniné, Timon Akosné, Szerviczky Ödönne, Mariska Vilmos, Makay Dezső, Pechata Endre. A bál elnöksége pedig következőképp alakult meg: Elnökök: Esterházy Miklós herceg, Zichy János gróf, társelnökök: Bersky Arzén, Desseffy Emil gróf, Dobay István, Esterházy Mór gróf, Hindy Zoltán, Wenkheim László, gróf, Zsembery István, a bál háznagya: Panajoth Miksa.

— **Gyermekek egymásért.** A helybeli állami iskola növendékei f. hó 22-ikén d. u. 4 órakor esinos kis előadást csináltak végig azért, hogy szegényebb társaik teljes felöltözötését elősegítsék. Kedvesen énekeltek, pompásan szavaltak s meglepő ügyességgel adtak elő egy rövidke gyermek vígjátékot és egy pásztorjátékot. A gyermek, gyermek — s épen azért a sikerült kis ünnep elsősorban a tanítótestület érdeme. Türelmes odaadás, fáradság kellett ahhoz, hogy azok a kis leánykák és fiúcskák nagy publikum előtt is megfelelő bátorsággal és biztossággal megállják helyüket. Pedig úgy volt. Meg voltak elégedve a szülők, nyugodtak lehetnek a tanítók s boldogok a gyermekek, hogy ők *jót* tehettek. Milyen fényben fog ragyogni a kis Jézus a felett a karácsonyfa felett, amelyiken talán a legragyogóbb dísz — a hála könyeseppje lesz.

— **Új város.** Gyergyószentmiklós most már csakugyan várossá lett. A tisztviselőket is megválasztották. A nagy többség úgy mondja, hogy ennek régen meg kellett volna lenni. Lehet, hogy ez az igazság, de az is tagadhatatlan tény, hogy

sok régi város szeretne degradálódni községgé. Azok a bizonyos 20—40 ezer lakossal bíró alföldi nagy községek nem óhajtanak városokká avaszirozni. Ennek is meg van az oka, s annak is, hogy miért lett Gyószentmiklós várossá. Ezután a bennszülötteknek joguk lesz, mint városi polgároknak fejüket magasabban hordani, de joguk, sőt kötelességük is lesz nagyobb terheket viselni. Ilyen az a f... divat!

— **A bácsi róm. kath. dalkör** december 25-én d. u. 5—7-ig a régi iskola termében karácsonyi ünnepet rendez a következő műsorral 1. „Isten-gyermek szállt ma le“, éneke: a dalkör. 2. „Szent Erzsébet rózsái“, szavalja: Turós Etelka. 3. „Jézus“ Minke Bélától, szavalja: Mészáros Adolf. 4. „Karácsony“, színjáték: Bartha Istvántól. 5. „Karácsonyi pásztorjáték“ összeállította: Kovács Nándor kolozsvári tanító. Belépődíj 40 és 20 fillér. A jövedelem az iskola könyvtárára lesz fordítva, miért is kegyes adományokat hálás köszönettel fogadnak.

CSARNOK.

Kepe-Repertorium.

Lapunk mult évi 50. számában ismertettük az 1906. évi Státusgyűlés fölterjesztését a kepe megváltása ügyében. Ezen fölterjesztésnek már is van annyi sikere, hogy a kormány kimondotta a kepe megváltásának sűrűs szükségét s azért a vallás- és közoktatásügyi minisztérium kebelében egy szűkebb bizottságot állított össze, amelyben a pénzügyi és igazságügyi minisztériumok s a kir. közalapítványi igazgatóság is képviselve van. Ez a bizottság első és legsürgősebb feladatának tekinti a kepe vonatkozó összes adatok, értekezések stb. összegyűjtését és ezáltal a kérdés tisztábazozatalát. Nem fejtetjük most az ügy fontosságát, érzi, tudja azt mindenki; hanem ezenel szövegeztünk mindenkiket, aki a dolgra vonatkozó adatok birtokában van, küldje be lapunknak; mi a fenti cím alatt ad hoc külön rovatot nyitunk e célra. Így az adatok rendszeres feldolgozása is könnyebb lesz és az adatok is megmaradnak a későbbi idők számára, ami a hazai tudomány és jogfejlődés szempontjából is becses dolog. Azzal kezdjük, hogy ime egész terjedelmében minden megjegyzés nélkül, úgy, ahogy ő írta, kiadjuk a nagyvezű dr. Éltés Károlynak a keperől 1886. júl. 7-én az Igazgatótanácsához intézett emlékiratát.

Méltóságos erdélyi róm. katolikus igazgató tanács!

Kolozsvár.

Folyó 1886. évi június 21-én 157 e. 41 sz. a. a méltóságos tanács azzal bizott meg minket, hogy a székelyföldi kepe megváltásáról a maros-tordamegyei bizottság által készített munkát beható tárgyalás alá vegyük és véleményünket a méltóságos tanácshoz fölterjesszük. E megtisztelő megbízásban eljárva, nézetünk eme munkálatokról az, hogy alappondolata, mely szerint a kepe a tizeddel egy természetű s azért

országos megváltás alá tartozik, — helyes, — mely nézetünket a következőkben indokolni törekedünk.

I. A kepe fogalma.

A kepe régi hivatalos nyelven capecia. — A capecia pedig történeti emlékeinkben és törvényeinkben szalmagabona összegyűjtött csomóját jelenti, mely napjainkban kalongyának, más-hol épen kepének nevezetik. Fejér Cod. dipl. tom. IV. volum. III. pag. 201. olvassuk, hogy Béla hospitiibus de Berény írja: Pro decimis suis capecias solvant, prout provenit in tritura. Továbbá Sigismundi Imp. et Regis decreto IV. art. 5. rendeltek: Disposuimus etiam, quod dicatores decimarum capecias, seu acervos frugium secundum proprias eorum considerationes et destinationes dicare non praesumant, sed domesticus ille, cuius fruges dicantur super hoc juramento solito praestito fateri teneatur, quot et — quantas illo anno capecias habuisset et super hoc dicatores contentare teneatur. — Ez idézetekből világos, hogy capecia annyit jelent, mint acervus frugium, prout provenit in tritura.

1481-ben tizennégy capecia értéke egy arany, vagy százszáz dénár volt. — Matthiae I. Decr. V. art. 5. 1358-ban egy capecia tiz dénárban számított. — Szereday Notitia capit. Alb. pag. 49. Gr. Kemény József kéziratgyűjteményében megjegyzi: E litteris Vladislai Regis annis 1500. et 1501. ad Episcopum Transsylvaniaensem apparet, unam capeciam duabus gelimis fuisse equivalentem. — Tehát két kereszt tett egy capeciat. — Azonban a tudós gróf is elismerte, hogy mensura capeciae diversis in locis ac diversis temporibus diversae fuit magnitudinis. — Ezekből világos, hogy honi törvényeink a capecia név alatt szalmás gabona kalongyját értik s az ily legelső sorban tizedelés alá tartozott és a székely földön, ha a minőségben és mennyiségben változott is, de most is tartozó terményeket capeciákban gyűjtetik össze és osztják szét. Mint tudva van, a tized sok más növényi és állati termékből állott, melyekre aztán, minthogy a potiori fit denominatio, a capecia, kepe elnevezés átment és a székely földön napjainkig megmaradt. — A kepe tehát nem egyéb, mint a hívő nép által az egyházi szolgák, épületek és intézetek fentartására szalmás gabona s egyéb növényi és állati terményekből és munkákból vagy azok pénzarából a tized törvénye alapján nyújtott jövedelem.

II. A tized.

A tized a föld és állatok minden gyümölcséből a tulajdonosnak befolyt jövedelem természetben kiszolgáltatandó tizedik s idők folytán változott kisebb-nagyobb részből állott; melyet a hívek birtokaik termése, s ha a birtok más kézre ment át, maga a birtok adott a mászentgyháznak. Hogy e meghatározás az egyházi és hazai törvényekkel, kivéve a melyek a személyi tizedről szólnak — talál: bizonyítani nem szükséges. A capecia, mint az idézett adatokból világos, a tizedhez tartozott: — tehát a tizeddel egy természetű.

Tüdőbetegségek, hurutok, számarköhöges, skrofulozis, influenza

ellen számtalan tanár és orvos által naponta ajánlva.

Mint hogy értéketlen utánzatokat is kínálnak, kérjen mindenkor „Roche“ eredeti csomagolást.

F. Hoffmann-La Roche & Co. Basel (Svájc)

„Sirolin“

Emeli az étvágyat és a testsúlyt, megszünteti a köhögést, váladékot, éjjeli izzadási

„Roche“

Kapható orvosi rendelre a gyógyszerárban. — Ára üvegenként 4.— korona.

III. A székelyföldi tized.

Ámbár Zsigmond király idézett törvényéből világos, hogy a capecia a tizeddel azonos természetű, mégis szükségesnek látszik annak tüzetesebb bebizonyítása, hogy a székelyföldi kepe valósága tized természetű, mi végből kutattuk, hogy a tized kétféle, püspöki, később fejedelmi és plébániális tized; a székelyföld tized alá tartozott, s ha ott a püspöki, később fejedelmi tized megszűnt is, a plébániális tized megmaradt — és ez a kepe.

IV. A tized eredetileg a parochiális egyházé volt.

Hogy a tized eredetileg a parochiális egyházé volt s más egyházi személyek és testületek csak később szereztek maguknak tizedjogot s az ő tizedének is egy része a parochiát illette, világos

1. a canonjogból,

mely vitás esetekben a jogvédelmet a parochiának adja, mint Decr. Greg. LX. l. III. tit. III. c. 29. olvassuk: Cum perceptio decimarum ad parochiales ecclesias de jure communi pertinet, decimas novallium, quae fiunt in parochiis eorumdem, ad ipsos pertinere noscantur nisi ab his, qui alias percipiunt decimas rationabilis causa ostendatur, per quam appareat, novallium ad eos decimas pertinere.

2. a hazai jogból.

A hazai jognál fogva a megyés püspöknek és más egyházi személyeknek is a tizedhez nagy joguk volt, de bárki birta a tizedet, köteles volt annak idő folytán változási árát a parochiának kiadni. Már Szt. László király kiadta Decr. I. c. 33.: Episcopi, qui decimationem pecorum in alio episcopatu nascentium percipiunt, quartam presbyteris in suo episcopatu manentibus tribuant. És II. Ulászló Decr. III. art. 50.: Archiepiscopi et Ecclesiarum Praelati, capitula, conventa atque Abbates plebani ecclesiarum, his scilicet quibus tenentur secundum consuetudinem hactenus observatam, quartas solvenit. Cf. 1546, 55; 1557, 12; 1733, 7. Ezekből világos, hogy a hol tized volt, ott ahhoz a parochiális egyháznak joga volt.

V. Székelyföld egyházi és hazai törvények értelmében tized alá tartozott.

Mert a székelység mindig a nyugati egyház tagja volt, a nyugati egyházból pedig a tizedadás a hatodik század óta általános, tehát a székelységet is kötelező törvény volt; és mert a székelység mindig a Szt. István birodalmához tartozott; már pedig Szt. István birodalmában kötelező volt a törvénye: Si cui Deus decem dederit in anno decimam Deo det; si quis decimam suam obsecundit, novem solvat. Decr. C. 2. §. 52.

VI. A székelyföldi tized.

A székelyföldi tizedről több történeti és törvényes adat szól, melyeket időrendben említünk meg.

Olvassuk ugyanis Praynál: Specimen hierarchiae hung. parte 2. pag. 252, hogy Willenn erdélyi püspök 1213-ban a barcasági tizedet a német lovagrendnek adományozta, eo tamen excepto, quod si hungaros vel siculos ad dictam terram transire contingerit, nobis et ecclesiae nostrae in decimis teneantur respondere. Hogy mily tized az, melyről a székely is, mint a magyar, befelelni tartozik? az összefüggés megmondja. Nem lehet a barcasági tized, mint hogy azt a püspök a lovagrendnek adományozta, hanem azon tized volt, melyet valamint a ma-

gyar saját földjéről, úgy a székely saját elidegeníthetetlen birtokáról még azon esetben is megadni tartozott, ha talán a barcaságra átköltözött.

1328-ban, mint Szeredaynál Series Epp. Tr. pag. 76 és Fejér Cod. dipl. tom. XIII. volum. III. pag. 269. olvassuk: Károly király megparancsolja Tamás vajdának, hogy András püspököt és káptalanát jogaikban és javaikban védelmezze, rebelles vero si qui in solvendis juribus suis et suarum decimarum solutionibus essent, aut sibi rebellare intenderent, quos libet scilicet saxonum, siculorum, hungarorum nobiles et ignobiles ad penam eidem redendum justitiam coges et compellas. Mely kir. rendelet szerint a székely épen úgy tartozott tizeddel, mint a magyar és a szász.

1466-ban Mátyás király (Szereday Series Epp. Tr. pag. 163. és gróf Batthyány Ign. Leg. eccl. tom. III. pag. 526.) rendeli: Fidelibus nostris universis et singulis siculis in sedibus Aranyos, Maros, Udvarhely, Csik, Gyergyó comorantibus salutem et gratiam. Exponitur nobis in persona fidelis nostri reverendi in Christo patris domini Nicolai Episcopi ecclesiae Albensis, Transylvaniae quaerulose, quomodo vos decimas medio vestari et bonum vestrorum eidem domino episcopo et dictae ecclesiae provenire debentes eidem non secundum antiquas libertates et consuetudines dictae ecclesiae suae solveretis, sed introductentes quandam malam consuetudinem, eidem domino episcopo sedecimam partem rerum vestrarum decimari solitarum solveretis. Unda supplicatum est nobis in persona eiusdem, ut sibi circa premissa, de remedio opportuno providere dignemur. Et quia volumus, ut huiusmodi decimae eidem domino episcopo et ecclesiae suae provenire debentes secundum antiquam consuetudinem alias observatam etsi domino episcopo ecclesiae suae praefatae solverentur: ideo fidelitati vestrae et cuilibet vestrum harum serie firmiter mandamus, quatenus amodo in posterum praescriptas decimas e medio vestri, ut praefertur, dicto domino episcopo et dictae ecclesiae suae provenire debentes omnia nova consuetudine vestra secundum antiquam consuetudinem alias observatam ita domino episcopo et ecclesiae suae praefatae cum effectu solvere debeatis alioquin commisimus . . .

Ez adat bővebb magyarázatra nem szorul; mert abban világosan kimondatik, hogy a székelyek tizedet fizettek, meg pedig a régi szokás szerint tizedet és nem tizenhatodot, a tizenhatod fizetése új, jóvá nem hagyott szokás volt, mely a püspök jogával ellenkezett s vitássá válván elvetetett, miáltal a püspök tizedjoga székelyföldön új megerősítést nyert.

Mátyás után II. Ulászló következett: az ő idejében az ország a tizedet több tekintetben szabályozta és részletezte is azt, hogy kik vétettek ki annak kötelezettsége alól tudniillik, nemesek nemesi birtokaikat illetőleg, továbbá a szászok, ruthenek, oláhok, szerbek és más keleti hitűek azon telkeikre nézve, melyekre behivatnak. A székelyeket nem említi, már pedig meg kellett volna említenie, ha ők is a kivételek sorába tartoznak, mert igaz, hogy a székely is, mint az ország más népe, kiváltságolt vala, n'ndazonáltal a törvényhozás a székelyeket nem érte a „nemesek“ alatt, hanem mindig külön nevezi meg, minthogy jogaik és törvényeik a többi nemesétől sokban különböztek. Tehát II. Ulászló a székelyeket a tized alól nem vette ki. Jött utána Zápolya János és I. Ferdinánd viharos korszaka, mely lassankint lecsenyésdedvén, Erdély birtokába az előbbinek özvegye Izabella és fia János Zsigmond jutottak. 1556-ban no-

vember 25-én a kolozsvári országgyűlés azon javaslatot terjesztette fel hozzájuk, hogy a püspökök, káptalanok, konventek, praepostok és más egyházi személyek javai ne adassanak vissza azoknak, kiktől elvették, hanem valamint egy akarattal a királynénak s fiának felajánlhattak; úgy ezentul is az ország javára és szükségére fordíttassanak. E javaslat királyi megerősítést nem nyert ugyan, de tényleg a főpapi és szerzetesi birtokok és vagyoni jogok mégis a fejedelmi kincstárba szállanak s azok között természetesen a püspöki tized is. Ennek mindjárt a következő 1557-ik évi január 1—10. tartott tordai országgyűlés végzésében nyomára akadunk; mert abban a többi között az elfoglalt kolostorokban nyitandó iskolákról lévén szó, kimondja a királyné: Quoniam suffragio publico subsidia et annuus proventus ad illas scholas per nos applicari petebantur, itaque in Kolozsvár schola ad studiosorum sustentationem statuimus dare florenos centum. Intellecta autem certa summa decimarum siculicallium, ad scholam quoque Vásárhelyensem dignum dabimus subsidium et provisionem faciemus. Veszely K. Erd. egyháztört. adatok 170 l.

1559-ben a gy. fehérvári országgyűlés kimondja: minthogy törvényben bizonyítottat meg, hogy a főszékelyek a lőfejektől nemcsak Háromszékben, de a többiben is dézmát szednek, végeztetett az, hogy öfelségének is dézmával tartozzanak. Tudniillik a főszékelyek, primorok, a fejedelmi, előbb püspöki dézmát, mint a vármegyékben is szokás volt haszonbérben bírták s ennél fogva ők szedtek föl. Gr. Mikó Imre Erd. tört. adatok III. 268.

1562-ben a segesvári gyűlés határozta: A főszékelyek és lőfejek minden dézmának fizetéséből kivétessenek, mint a nemesesség. E törvényekig tehát a főnépek és lőfejek dézmát fizettek. És most miért vétettek ki alóla? Folytatja a törvények: De úgy, hogy ők is lovakkal, páncéllal, sisakkal, kopjakkal hadakozóképen jó móddal készen legyenek mindenkör úgy, hogy minden lőfé az ő lőfőségéről az mi parancsolatunkra és országunk szükségére valamikor kelletendően egy-egy lóval indulhassanak; kik egy hónapig az ő költségükön éljenek, azután mi nekik minden óra segítségül egy-egy forintot adunk. A főnépek is az ő rendöknek és állapotjoknak mivolta szerént ki három lóval, ki négygyel, ki öttel legyenek készen jó szerrel . . .

Tehát a főnépek és lőfejek azért vétettek ki a tized alól, mely akkor fejedelmi, előbb püspöki vala, hogy hadakozóképen mindig jó móddal készen legyenek. De ez által nem szűnt meg minden fejedelmi székely tized; mert folytatja: Mikor a dezmások a bárányokat, süldőket, ludfiakat megdézsmálják, a gazdák három hónapig tartoznak azokat tartani és gondját viselni, a dezmások elvegyék; kik, ha erre gondot nem viselnének, ha mi kárunk nekünk esik, a dezmások magok tartoznak megfizetni. U. o. II. 261—263. E megmaradt fejedelmi székely tizedre támaszkodva 1566-ban a tordai országgyűlés kéri a fejedelmet: Nyilván vagyon az Felsőged kegyelmes jó akarata az Felsőged hiveinél, melyet jelentett az elmúlt időben hozzájuk ebben, hogy az ő könyörgősökre a székely-vásárhelyi iskolában tanuló deákoknak táplálásokra és iskolamesternek fizetésére az boldog emlékeztető megholt kegyelmes királyné asszonyunk, Felsőged szerelmes anyja donációja szerint méltóztasson esztendőnként a székely dézmából harmadfélszáz forintot adni; mostan azért könyörgünk te felséged hivei, mind három nemzetül alázatosan, mint kegyelmes urunknak,

hogyan az jelenvaló esztendőre is parancsolná megadni. Felséged azon segítséget az oskoláknak és jövedő esztendőre is oly deputáció levelet méltóztassék adni, hogy ne kényszerit-hessenek a Te Felséged hívei, Te Felségedet ezzel bántani, hanem a dézmák adminisztratori és beszolgáltatói mostaniak és jövedőben leendőek a Te Felséged kegyelmes deputáció le-velére adnak meg esztendőnként az oskolames-tereknek fizetésére és a szegény tanulóknak táplálására. Veszely u. o. 178. l. Mint előbb idézők 1557-ben Izabella a székelyföldi tized-ből donálta a vásárhelyi iskolát; tehát e tized 1566-ban is meg volt, ha nem is a fő és lőfő-szekelyeknél, de a többinél.

1613—1615-ben Aprób. const. part. III. tit. LXXVI. art. XV. ezeknél is megszűnt, ki-mondatván: A székelységnek határi-rólsebarom, se gabonabeli, se semmi egyéb bonumokról, se magok, jobbágyok, pásztorok es majo-rok fiscus számára dézma-adással nem tartoznak.

VII. Következtetés.

Szerény véleményünk I. pontjából világos, hogy a capecia, kepe a tizedelésnél adott acer-vus frugium prout provenit in tritura, mely azonban tágabb értelemben más tizednemeket is magában foglal s a tizeddel egytermészetű. — A IV-ikből kitünik, hogy a tized első sor-ban a parochialis egyházat illette és csak az után másokat; de mindig a parochia kizárása nélkül. — Az V-ikből érthető, hogy a székely-ség tized alá tartozott s a VI-ikből, hogy a székely földön valóban volt tized, mely ha mint püspöki, később fejedelmi, megszűnt is, nem szűnt meg, mint parochialis tized, hanem a kepeben capeciában, mely az I. pont szerint a tizeddel egy természetű, napjainkig megmaradt s ennél fogva az osztó igazság jogán épen, mint a régi magyar és szász tized, országos megváltás alá tartozik.

VIII. A kepe megváltás egyéb indokai és előkészítése.

A székely kepe nek az osztó igazság által követelt megváltása mellett szól azon körülmény, hogy az által a székely népre nehezülő teher megkönnyebbitven, a székely kivándorlás apadna, sok jó munkaerő az országban maradna s ana-nak, valamint a magyar nemzetnek gyarapodá-sára szolgálván, dúsan megtértené a hazának azon áldozatot, melyet annyi idő után egyszer már érte is talán hozni kegyeskedik. Továbbá a kepe megváltás nem lenne oly terhes, mint a király földi tized és az urberé vála, — mely előbbi kamataival együtt 1848-tól, az utóbbi 1858. szeptember 15-étől számítva utaltatott ki, úgy, hogy néha a kamat jóval fölülmulta a tő-két. — Itt a kamatok a tőke kiutalás napjától számítottának. — Végre a kezelési költségeket teljesen fedezné ugyanazon százalék, mely a tizedből levonatott, tudniillik az 1/10%. Megvál-tás tárgya volna mindaz, mit a nyugati egy-házhoz tartozó székelység terményekben és munkában az egyházi személyek, épületek és intézetek fentartására nyújt. Ezek kimutatására fölhasználandók az évenkénti kepe rektifikációról fölvenni szokott jegyzőkönyvek, az egyházi sze-mélyzet adókönyvei s az épületeket illetőleg a számadatokból kivonandó és összeállítandó tíz-évi átlag.

Kolozsvár, 1886. július 7-én.

Dr. Éltés Károly.

Szőlőoltványok

miniszterileg előirt minő-ségben, 22 faj esemege, 28 borfajban, háromféle alanyon, **fajtszítán, mész talajra is.**

Gyökeres vessző Portalis, Solomis, Monticola, Aramon, Rupestris, Ganzin No 1. és 2. kapható:

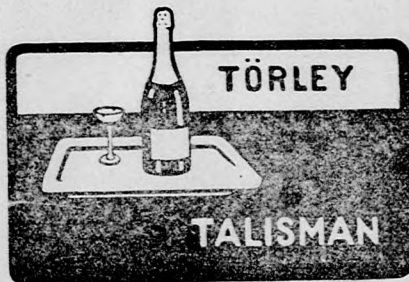
VÁLLALATI SZŐLŐTELEPNÉL BILLÉD,
Torontál m. ...

Legolcsóbb árak!

Készlet: 419,000 oltvány, 250,000 gyökeres.

Árlap ingyen.

Az intézőség.

szállít, fajtszításágát jótállva legdusabb választékban a már évek óta elsőnek és legmegbízhatóbbnak ismert:

Küküllőmenti

első szőlőoltvány telep

tulajdonos: **Caspari Frigyes Medgyes**
Nagyküküllő megye.

Tessék képes árjegyzéket kérni!

Az árjegyzékben találhatók az ország minden részéből érke-zett **elismerő levelek**, emellett minden szőlőbirtokos megrendelésének megtétele előtt az ismerős személyiségektől úgy sző-, mint trsz-bőlleg bizonyosságot szorozhat magának **fonti szőlőtelep feletlen megbízhatóságáról.**

A népiskola tananyagának tantárgyan-kénti beosztására szolgáló

Részletes Tanterv-nyomtatvány

(sajtó alatt); vagy az osztályonkénti feldol-gozásra használható

Tananyagbeosztási nyomtatvány

a **miniszteri** és külön a **róm. kath.** tanterv szerint készült füzetekben megren-delhető a hat vagy bármelyik öt oszt. szám. **postadíjjal** együtt 2 kor., négy oszt. 1.80, három oszt. 1.60, két oszt. 1.40, egy oszt. 1 korona előleges beküldése mellett

GYERKES MIHÁLY ig. tanítónál
Székelyudvarhely.

Schmidt János, Budapest, IX. Ráday-u. 40.

Speciálista

bármily stílus és vallású templomrendezési tárgyak javítása különösen: modern olajlak márványozásra.

Mielőtt személy vagy jelzalog **penzkölcsönért** bárhova fordulna kérjen **díjmentesen tájékoztatást Meller L. Egyed** ezégtől Budapest, IX. Lónyay-utca 7. Telefon-Inter-urban: 46-31

Hirdetések jutányos áron felvételnek e lap kiadóhivatalában.

Tisztelettel értesitem a n. érd. hely-beli, ugyszintén a vidéki közönséget, hogy a **16 év óta fennálló Gruninger-féle**

czukrászdát

saját czégem alatt vezetem

Mely alkalommal felhivom a n. érd. közönség b. figyelmét, hogy rendelések pontosan és jutányosan eszközöltetnek, továbbá hogy az összes e szakba vágó cikkek raktáron vannak u. m.: **bonbon, teasütemény, deszert sütemény, diós- és mákos-pafkók, befőttek, izek**, a legfinomabb anyagokból izletes és legfinomabb kivitelben.

A legfinomabb különlegességu **borok, pezsgők, likörök, rum**, stb. jutányosan kap-hatók.

Miről is szives meggyőződést kér tiszte-lettel:

Fritz Gyula, czukrász
Gyulafehérvár. Hunyadi-tér 3 sz.

Felhívjuk a t. közönség becses figyelmét azon körülményre, hogy a **Közművelődés** jelen alakjában **hirdetéseket** is közöl.

Ennélfogva tért nyer lapunkban az adásvételi ügylet iránti érdeklődés is, a mennyiben birtokok eladását, vagy vételét, haszonbérleteket, állások betöltését, árverések vagy árlejtések határidejét, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetését és ajánlását célszerűen lehet eszközölni, — továbbá gyógyfürdők, nyári lakok, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladására vagy vételére és mindennemű szükségletek kielégítésére igen kényelmes módon lehet eladót, illetve vevőt találni.

Sikeresen lehet továbbá a **Közművelődésben** való hirdetés útján értékesíteni eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, újságlapokat, szobrokat fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, butorokat, háztartási gazdasági és más eszközöket stb. stb.

Hirdetési feltételeink a következők:

Egy egész oldal területet elfoglaló hirdetés egyszeri közlési díja		K. 10.—
Egy fél oldal	oldal	„ 6.—
Egy negyed	„	„ 4.—
Egy nyolczad	„	„ 3.—
Egy tizenhatod	„	„ 2.—
Egy harmincketted	„	„ 1.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10° ár-
engedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik és pedig cm. területes számítással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fillérben van megállapítva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona díj számíttatik fel.

==== **A hirdetések díja előre fizetendő.** ====

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a kiadóhivatalba intézendők.

Tisztelettel
a kiadóhivatal.